

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 42 / SEGONA ÈPOCA / DESEMBRE DE 1998

**Consell Insular
de Mallorca**

alimara

Núm 42

Segona Època, desembre de 1998

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera, 67
07010 Palma
Tel.: 971 76 07 62
Fax: 971 76 19 52

Portada: **Antònia Borràs**

Maquetació
i impressió: Gràfiques Son Espanyolet

Dipòsit Legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

VIABILITAT DE LA LLUITA CONTRA L'EXCLUSIÓ SOCIAL I LA POBRESA A LES BALEARS

Com hem indicat altres vegades, són dues les vies de publicació d'articles a *Alimara*: aquells que la redacció sol·licita a distints professionals sobre un tema determinat i aquells altres que ens arriben sense sol·licitud expressa per si es considera d'interès la seva publicació. No obstant aquestes dues, n'hi ha una altra, de via, que tot i no ser habitual hem obert algunes vegades: la transcripció d'informes o articles inclosos a revistes, monografies o documents que anam rebent periòdicament. El text que presentam a continuació n'és un exemple.

A la redacció arribaren -amb una mica de retard, tot s'ha de dir- dos articles amb un contingut semblant: l'exclusió social i una eina per lluitar contra ella, la Renda Mínima d'Inserció. Paral·lelament, també ens arribava un fullotó de "Sa Nostra", Caixa de Balears, -"Viabilitat de la lluita contra l'exclusió social i la pobresa a Balears"- que presentava un informe sobre les bosses de marginació i exclusió social a les illes Balears i Pitiüses, en el qual s'hi reflectia clarament la crua realitat de l'exclusió social a les Illes.

Aprofitant l'avinentesa d'aquests dos fets, hem cregut oportú, a partir de la informació d'aquest informe, realitzar un article perquè ajudi a emmarcar la veritable dimensió de la pobresa en unes contrades que, diuen, són de les més riques d'Europa.

Coincidim amb els seus autors quan constaten que "*a Balears existeixen bosses de marginació i exclusió social de dimensions importants, la qual cosa fa necessària la seva consideració i anàlisi. D'altra part, hi ha escassa informació sobre aquest tema.*"

No podem afirmar que els pobres, que els exclosos, ho siguin únicament pel fet que estiguin per davall d'uns determinats ingressos, sinó que "*els trets bàsics que caracteritzen l'exclusió social (concepte dinàmic) i la pobresa (concepte estàtic) vénen donats per les condicions de vida de les persones afectades. L'habitatge, la salut, l'educació, el treball, les relacions amb l'entorn familiar, etc., determinen de manera rellevant allò que singularitza el fet de pertànyer al grup de persones socialment excloses i pobres.*"

A partir d'aquests primers apunts introductoris volem reproduir el que es planteja a l'informe de "Sa Nostra".

Un problema humà real

A les Balears hi ha grups de persones que viuen en condicions de pobresa i d'exclusió social. Parlam, per tant, d'un problema real que té unes dimensions humanes i

socials transcendentals. L'anàlisi objectiva de la realitat posa de manifest que a Mallorca, Menorca i Eivissa/Formentera existeix el problema de l'exclusió social. Al marge dels estudis que s'han fet per part d'entitats diverses, l'experiència diària de Càritas de Mallorca, Càritas de Menorca i Càritas d'Eivissa i Formentera palesa l'existència del problema i les seves dimensions. L'experiència d'altres institucions, com ara el Mont de Pietat de "Sa Nostra", Caixa de Balears, confirma l'existència i la pulsació real del problema.

Definicions de pobresa i exclusió social

Habitualment es manegen dos conceptes diferents de pobresa. D'una banda, es parla de pobresa relativa i, d'altra, de pobresa absoluta. Aquest fet ha estat sovint font de confusions.

*Segons els criteris de la Unió Europea (UE) i de l'Organització de Confederacions d'Empresaris (OCDE), és pobre aquella persona o família que disposa d'uns recursos tan limitats que es veu exclosa del nivell de vida mínim acceptable. Per fer operativa aquesta definició, s'estableix el concepte de **pobresa relativa**: són pobres les famílies que obtenen uns ingressos i fan unes despeses inferiors, en un determinat percentatge, als ingressos mitjans i les despeses mitjanes del país o territori on viuen. Així, es considera que la pobresa severa es dona quan els ingressos són inferiors al 25% de la renda mitjana familiar disponible. La situació és de pobresa moderada quan els ingressos són superiors al 25% i inferiors al 50% de la renda familiar mitjana disponible.*

La pobresa absoluta es dona quan hi ha una mancança de béns i serveis considerats essencials (alimentació, habitatge, vestit, etc.) per atendre les necessitats bàsiques de supervivència. Les definicions de pobresa absoluta es basen en la determinació d'una cistella de necessitats bàsiques idèntica per a tots els llocs i països del món i independent, per tant, del nivell mitjà de renda de cada país.

El problema del nombre

Darrerament s'han fet públiques quatre estimacions sobre el nombre de persones que a Balears viuen per sota del llindar de la pobresa: l'informe 8 del CES (LA POBREZA Y LA EXCLUSIÓN SOCIAL EN ESPAÑA), l'informe de "Sa Nostra" (NOVES ESTRATÈGIES PER COMBATRE LA POBREZA AL MÓN), l'informe monogràfic de la Fundació FOESSA (LAS CONDICIONES DE VIDA DE LA POBLACIÓN POBRE DEL ARCHIPIÉLAGO BALEAR) i un estudi del BBV que dedica un apartat a aquest tema (CAPITALIZACIÓN Y CRECIMIENTO DE LA ECONOMÍA BALEAR (1955-1996).

En aquest punt volem fer un incís per comentar que en aquest informe de "Sa Nostra" es parla de la pobresa relativa i de la pobresa absoluta. Nosaltres, aquí, només parlarem de la darrera, de l'absoluta, bàsicament per dos motius. El primer és el que fa referència a la gravetat: creim que és molt greu que 10.000 persones de les Illes no disposin dels béns i serveis considerats essencials (alimentació, habitatge, vestit, etc.) per atendre les necessitats bàsiques de supervivència. I ho és més si estam parlant d'un país on els recursos sembla que sobren. El segon és el fet que en la pobresa relativa les diferents metodologies no permeten arribar a una xifra única.

Per això, seguidament, ens centram en la part de l'informe que parla de la pobresa absoluta.

Pobresa absoluta

L'informe de "Sa Nostra" estableix que el nombre de persones en situació de pobresa absoluta a Balears se situa a l'entorn de les 9.000. El CES estima una xifra de 8.400 persones, que FOESSA eleva fins a 10.100."

Per tant, el volum de població en situació de pobresa absoluta se situa a l'entorn de les 10 mil persones, equivalent a una taxa de l'1,2% de la població total.

Quant a la distribució d'aquesta pobresa en el territori es diu el següent:

Distribució territorial

Balears

La taxa de pobresa més elevada correspon a Mallorca. A Eivissa la taxa de pobresa és inferior a la mitjana balear i la de Menorca és inferior a la d'Eivissa. A Mallorca, la taxa de pobresa més elevada es dona a la Part Forana (10%). La taxa de pobresa de Palma és d'un 7,2%.

Tant per cent sobre població total	
Mallorca	8,5
Eivissa/Formentera	6,9
Menorca	5,4
Balears	8,1

Seguint amb el relat de l'informe de "Sa Nostra", seguidament s'exposen les característiques demogràfiques de la pobresa i l'exclusió:

a) **Origen per naixement.** Un recompte de les demandes rebudes per Càritas de Mallorca realitzat en el curs del darrer any, permet establir que el percentatge de persones pobres en situació de pobresa severa nascudes a Balears és de l'ordre del 47% i el percentatge de persones nascudes a altres comunitats és de l'ordre del 53%. Si tenim en compte que el 68,8% de la població de les Illes correspon a persones nascudes a Balears, es pot concloure que la incidència de la pobresa sobre la població natural de la regió és inferior a la incidència que la pobresa té sobre la població immigrada.

b) **Edat.** Destaca el pes molt considerable de la població jove en el conjunt de la població en situació de pobresa. Mentre a Balears la taxa de joventut (joves de menys de 14 anys) és del 17,89% i en el conjunt d'Espanya és del 19,41%, dins l'univers de la població pobra de Balears aquesta taxa s'eleva fins al 31,1%.

Altrament, la taxa d'envelliment (persones de més de 65 anys) en el conjunt de la població pobra de Balears representa un 9,3% quan en el conjunt de tota la població de Balears és de 14,18% i en el conjunt d'Espanya és del 13,75%.

L'edat mitjana de la població pobra de Balears és de 29,9 anys, mentre l'edat mitjana de la població de Balears és de 36,8 anys.

c) **Esperança de vida.** L'esperança de vida dels pobres és sensiblement més baixa que la de la resta de la població. S'estima que la població pobra té una esperança de vida inferior en un 7-10% a la del conjunt de la població.

d) *Estat civil.* La majoria de la població pobra és soltera (54,2%), mentre en el conjunt de la població de Balears el percentatge de solters se situa en un 43,9%. L'elevada taxa de joventut és la causa principal del fenomen. Entre els majors de 14 anys, els pobres es casen abans que la mitjana de la població.

e) *Dimensió de la llar.* El nombre mitjà de persones per llar se situa en el conjunt de Balears en 3,4 persones. En el cas de les famílies pobres el nombre mitjà de persones per llar s'eleva a 5,1 persones."

Seguidament l'informe intenta fer un perfil de la persona exclosa que és el següent:

EL PERFIL DE L'EXCLUSIÓ SOCIAL

Segons una anàlisi de Càritas de Mallorca, el perfil bàsic de les persones afectades de pobresa severa es defineix de la manera següent: joves (especialment dones de menys de 35 anys amb fills) aturats o ocupats en activitats marginals, drogodependents o malalts crònics físics o psíquics. El segon perfil correspon a persones majors, discapacitades o malaltes, que viuen soles o en situació d'abandonament."

Per acabar, l'informe presenta l'abast de les exclusions. Tal com hem afirmat més amunt, la pobresa no és tan sols disposar d'una xifra baixa d'ingressos, sinó que són moltes més variables les que intervenen en el fet que un ciutadà nostre pugui ser catalogat com a pobre. L'informe de "Sa Nostra" ens aporta la següent informació:

L'ABAST DE LES EXCLUSIONS

Els principals problemes d'exclusió afecten l'educació, el treball, la salut i l'habitatge.

L'exclusió de l'educació

a) *Analfabetisme.* El percentatge d'analfabets absoluts que presenta la població pobra de Balears se situa en un 12,9% mentre que en el conjunt de la població aquest percentatge baixa fins a un 1,9%.

b) *Estudis.* Un 42,9% de la població pobra no té estudis. En el conjunt de la població de Balears aquest percentatge se situa en un 39,7%. El percentatge de titulats superiors se situa en el conjunt de Balears en un 26,2%, mentre que en el conjunt de la població pobra se situa només en un 2,1%.

c) *Desescolarització.* Un 4% dels joves de menys de 14 anys pertanyents a famílies pobres no està escolaritzat: no va mai a escola.

L'exclusió del treball

a) *Atur.* La taxa d'atur entre la població pobra potencialment activa se situa en una mitjana anual del 49,1% mentre en el conjunt de la població de Balears la mitjana d'atur se situa en un 13,4%.

b) *Subocupació.* Un 20,2% de la població pobra potencialment activa treballa en feines marginals, no productives o escassament productives.

L'exclusió de la salut

a) *Estat de salut.* Un 20,9% de les persones pobres de més de 16 anys tenen un estat de salut dolent o molt dolent. En el conjunt de la població de més de 16 anys de

---

Balears, el percentatge de persones que es troben en un estat de salut dolent o molt dolent és d'un 4,6%.

d) Discapacitats. Un 10,4% de les persones pobres de Balears pateixen alguna discapacitat, mentre que en el conjunt de la població aquest percentatge se situa en un 3,6% equivalent a unes 25.500 persones. Un 16,2% de les famílies pobres de Balears depenen d'uns caps de família que pateixen alguna discapacitat.

e) Alcoholisme i drogodependències. La taxa d'alcoholisme de les persones pobres se situa per sobre del 7% mentre que la del conjunt de la població és de l'1,1%. El percentatge de persones pobres afectades de drogodependències és superior al 4%, mentre que aquest mateix percentatge en relació al conjunt de la població és d'un 1,25%

L'exclusió de l'habitatge

a) Amuntegament. Un 8,4% de les famílies pobres viuen en habitatges que donen cabuda a més d'una persona per cada 10m² de superfície. Un 15,8% de les famílies pobres ocupen habitatges amb més de dues persones per dormitori.

b) Manca de serveis bàsics. Un 10,2% de les famílies pobres no disposen de serveis d'aigua corrent, un 22,1% no tenen aigua calenta, un 5,0% no tenen energia elèctrica i un 5,9% no disposa de serveis higiènics en el propi habitatge.

c) Estat de l'habitatge. Un 57,5% dels habitatges de les famílies pobres es troben en estat deficient (regular, dolent o molt dolent). Un 2,8% dels habitatges ocupats per famílies pobres no reuneixen condicions acceptables des del punt de vista humà.

L'exclusió de l'alimentació

Un 8,1% de les famílies pobres i un 7,6% de les persones pobres pateixen problemes derivats d'una alimentació deficient.

L'exclusió del sistema de la Seguretat Social

Un 8,2% de les famílies pobres es troba fora de la cobertura de la Seguretat Social.

Exclusió de la pau familiar

Un 45,8% de les famílies pobres viuen en un entorn de violència domèstica, amb bregues i maltractaments. En un 27,4% dels casos es donen maltractaments a dones i en un 19,5% dels casos maltractaments als nins.

Exclusió dels ingressos

Una de les causes principals de la pobresa ve donada per la migradesa dels salaris i les pensions a Balears. Els salaris mitjans a Balears el segon trimestre de 1998 se situaren en 190.971 pessetes, un 9,3% inferior a la del conjunt espanyol. La pensió mitjana de jubilació és a Balears (72.800 pessetes) un 12,61% més baixa que la del conjunt de l'Estat (83.300 pessetes). Les pensions d'incapacitat permanent se situaren el 1998 en una mitjana de 75.600 pessetes, un 6,1% inferior a la del conjunt espanyol.

Volem acabar aquest text fent una asseveració: si, com es pot deduir del present article, aquesta redacció està plenament d'acord amb el seu contingut, encara hi està més amb les conclusions, sobretot en la darrera, que transcrivim i al qual volem fer específica referència:

Conclusions

* *A Balears hi ha situacions d'exclusió social i pobresa. Aquestes situacions afecten un conjunt de més de 50 mil persones, el 47% de les quals són nades a les Illes.*

* *Les situacions d'exclusió social i pobresa neixen d'un conjunt de causes entre les quals destaca l'atur, les discapacitats físiques, psíquiques i sensorials, la manca de formació, problemes de salut, etc. En el marc d'una anàlisi rigorosa es fa difícil distingir entre conseqüències i causes de l'exclusió, per tal com les conseqüències esdevenen en molts casos causes de major exclusió.*

* *L'exclusió social no és voluntat dels qui la pateixen: ningú no vol viure en situació d'exclusió i ningú no cerca de viure-hi. L'anàlisi de les causes de l'exclusió (discapacitats, analfabetisme, malalties, salaris baixos, pensions insuficients, etc.) ho confirma: és un problema que convoca la solidaritat del cos social.*